

Vergaderjaar 2008–2009

27 830

Materieelprojecten

Nr. 58

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 1 december 2008

De vaste commissie voor Defensie¹ heeft een aantal vragen voorgelegd aan de staatssecretaris van Defensie over de brief van 30 oktober 2008 inzake het project Apache Block II upgrade (Kamerstuk 27 830, nr. 56). De staatssecretaris heeft deze vragen beantwoord bij brief van 1 december 2008. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Van Baalen

De griffier van de commissie,
De Lange

¹ Samenstelling:

Leden: Van Bommel (SP), Van der Staaij (SGP), Poppe (SP), Van Baalen (VVD), Voorzitter, Çörüz (CDA), Ferrier (CDA), Van Velzen (SP), Blom (PvdA), Ondervoorzitter, Eijssink (PvdA), Van Dam (PvdA), Kraneveldt-van der Veen (PvdA), Griffith (VVD), Aasted-Madsen-van Stiphout (CDA), Irrgang (SP), Knops (CDA), Willemse-van der Ploeg (CDA), Jacobi (PvdA), Boekestijn (VVD), Brinkman (PVV), Voorde-wind (CU), Pechtold (D66), Ten Broeke (VVD), Thieme (PvdD), Bilder (CDA) en Diks (GL).
Plv. leden: Lempens (SP), Van der Vlies (SGP), Polderman (SP), van Beek (VVD), Jonker (CDA), Ormel (CDA), De Wit (SP), Roefs (PvdA), Wolbert (PvdA), Smeets (PvdA), Arib (PvdA), Blok (VVD), Omtzigt (CDA), Roemer (SP), Haverkamp (CDA), De Nerée tot Babberich (CDA), Samsom (PvdA), Van der Burg (VVD), Wilders (PVV), Wiegman-van Meppelen Scheppink (CU), Van der Ham (D66), Teeven (VVD), Ouwehand (PvdD), De Vries (CDA) en Vendrik (GL).

1

Is het mogelijk dat u met andere landen die Apache gevechtshelikopters bezitten, een afspraak maakt om een gezamenlijk magazijn c.q. voorraad te beheren (wat tevens een kostenreductie zou betekenen) om zodoende niet afhankelijk te zijn van de ondersteuning vanuit de Verenigde Staten (VS), en daarmee niet gedwongen bent om deel te nemen aan de upgrade? In hoeverre kan Nederland hierin eigen overwegingen maken?

De productie en reparatie van reservedelen kunnen vrijwel uitsluitend worden uitgevoerd door Amerikaanse bedrijven. Ook bij een gezamenlijk magazijn blijft de afhankelijkheid van de Verenigde Staten bestaan. Uit kostenoverwegingen worden de aanschaf en reparatie van reservedelen nu al zo veel mogelijk gecombineerd met Amerikaanse orders. Hoewel het aansluiten bij grote (gezamenlijke) orders voordeliger is, kan Nederland een zelfstandige afweging maken, zoals dat bijvoorbeeld is gebeurd bij de eigen ontwikkeling en verwerving in 2004–2005 van het zelfbeschermings-systeem AMASE. Overigens staat de behoefte aan een *upgrade* los van de wijze waarop de reservedelen worden beheerd. Omdat de ondersteuning van de Block I Apache in 2015 wordt gestaakt, is een *upgrade* onvermijdelijk.

2

Is het waar dat de upgrade vooral goed is voor de VS zelf, omdat er een economische impuls ontstaat bij de fabrikant(en) in de VS, hiermee magazijnen en/of voorraad weggewerkt wordt, of extra afname gegarandeerd wordt, en omdat alle landen met de Apache gevechtshelikopter op hetzelfde niveau zullen zitten wat het makkelijker maakt bij gemeenschappelijk optreden in oefen- en gevechtssituaties?

De *upgrade* is voor zowel Nederland als de Verenigde Staten van belang. Het ministerie van Economische zaken zal zoals gebruikelijk compensatie bedingen. Daarmee komt de economische impuls ook ten goede aan de Nederlandse industrie. Defensie verkrijgt met de *upgrade* een aantal noodzakelijke operationele capaciteiten en stelt er de instandhouding na 2015 mee zeker. De standaardisatie leidt tot betere samenwerkingsmogelijkheden tussen Apachegebruikers bij missies en oefeningen.

3 t/m 5

Waarom kiest u voor een upgrade naar Block II en niet nu al voor de Block III configuratie? Kent Block III hogere kosten of is deze upgrade niet van toepassing voor de Nederlandse Apaches? Kunt u aangeven wat precies het verschil is tussen Block II en III en kan de Kamer hierin zelf een afweging maken?

Kunt u aangeven of de upgrade voorzien was bij aanschaf van de Apache gevechtshelikopters, en dus begroot? Welke afspraken zijn destijds gemaakt met betrekking tot behoeftestelling, noodzaak en kosten voor upgrade(s)? Kunt u aangeven wat de specifieke behoefte is om de upgrade door te voeren naar Block II?

Klopt het dat er in een kort bestek van enkele jaren twee verschillende upgrades plaats vinden, omdat voor 2015 de Apache gevechtshelikopters een upgrade naar Block II hebben doorgaan en vervolgens omstreeks 2020 alweer de volgende upgrade is voorzien, namelijk die naar Block III? Vindt u dit niet overdreven en kan hierin niet efficiënter te werk worden gegaan ook met het oog op de kosten en inzetbaarheid van de Apache gevechtshelikopters in die periode? Hoe kunt u in dit licht bezien, dan aangeven in uw brief dat er geen financiële gevolgen voorzien zijn?

Elk complex wapensysteem vereist tussentijdse modificatieprogramma's om de operationele en technische instandhouding te verzekeren. De inhoud en omvang van die upgrades zijn bij de aanschaf doorgaans niet

bekend maar worden begroot zodra er een behoefte is onderkend en er informatie beschikbaar is. Bij de aankoop van de Apaches zijn daarover geen afspraken gemaakt. De behoefte aan de *Block II upgrade* is ontstaan door recente operationele ervaringen tijdens de inzet in diverse operaties. Het gaat daarbij vooral om capaciteiten die de bemanningen in staat stellen tijdens een missie snel een betrouwbaar beeld van de tactische situatie te krijgen (*situational awareness*) en tactische informatie uit te wisselen met andere vliegtuigen en grondeenheden. De *Block II upgrade* voorziet in die behoefte. Daarnaast is de *Block II upgrade* nodig om de technische instandhouding na 2015 zeker te stellen.

Gelet op de voorziene levensduur van de Apache moet omstreeks 2020 een *midlife update* worden uitgevoerd omdat dan enkele grote onderdelen (aandrijfassen, motoren, tandwielkasten) en delen van het *airframe* moeten worden vervangen. De *Block III upgrade* zal samen met enkele operationele verbeteringen, voorzien in die *midlife update*. Wanneer de *update* vóór 2020 zou worden uitgevoerd, worden onderdelen vervangen die nog niet zijn versleten en zou de resterende levensduur zelfs kunnen worden verkort. Dat is niet kosteneffectief. Daarnaast zijn de kosten van een *Block II upgrade* aanzienlijk lager dan die van een *Block III upgrade*. De defensiebegroting biedt geen ruimte voor een vervroegde *Block III upgrade* omdat daar geen rekening mee is gehouden.

6 en 7

Kunt u aangeven waarom de Nederlandse Apaches niet meer op een verantwoorde wijze in stand kunnen worden gehouden na 2015? Is het niet zo dat er ook na die tijd voldoende onderdelen in voorraad zijn zowel in de VS als in Nederland waardoor onderhoud aan de Apaches gegarandeerd is?

Kunt u aangeven in hoeverre Nederland wordt verplicht om de Apaches te upgraden omdat de technische ondersteuning na 2015 door de VS wordt gestaakt?

De Nederlandse Apache kent in zijn huidige configuratie beperkingen die de operationele effectiviteit negatief beïnvloeden. Dat geldt vooral voor de mogelijkheden om een snelle *situational awareness* te krijgen en om tactische informatie uit te wisselen met andere vliegtuigen en grondeenheden. Om deze beperkingen op te heffen is een aantal verbeteringen noodzakelijk. De *Block II upgrade* voorziet daarin. Daarnaast verricht de *US Army* voor Nederland tot en met 2015 een aantal instandhoudingstaken op basis van de Amerikaanse *Block I* capaciteit. Dit betreft softwareonderhoud, technische ondersteuning en activiteiten met betrekking tot de luchtwaardigheid. Vanaf 2016 zijn *Block I* componenten niet meer te verkrijgen, terwijl ook de mogelijkheden om defecte onderdelen te repareren verminderen of zelfs geheel verdwijnen.

8

Wat verstaat u onder geen reële alternatieven met betrekking tot Foreign Military Sales (FMS)? Welke alternatieven zijn er en kan de Kamer hierin zelf een afweging maken?

Een belangrijk deel van de upgrade betreft de software die de onderdelen integreert. Deze software is eigendom van de Amerikaanse overheid en kan daarom alleen via FMS worden verkregen. Eigen software laten ontwikkelen is technisch en financieel niet kosteneffectief en brengt technische en operationele risico's met zich. Er zijn daarom geen realistische alternatieven.

9

Kunt u aangeven of er vanuit de VS hard gemaakt kan worden dat Nederland niet meer toegelaten zal worden in een operatiegebied wanneer er niet zal worden overgegaan naar de upgrade voor het Mode 5 IFF systeem?

De Navo heeft de intentie vanaf de eerste helft van het volgende decennium de huidige *Mode 4 IFF* te vervangen en streeft er naar vanaf 2018 volledig naar *Mode 5* te zijn overgeschakeld. Toestellen die dan niet beschikken over *Mode 5* zullen niet meer worden toegelaten tot het luchtruim boven een door de Navo gecontroleerd operatiegebied.

10

Kunt u specificeren en aangeven op welke wijze Nederland kan profiteren wanneer er wordt meegedaan aan de Amerikaanse order vanwege schaalvoordelen en gunstige stuksprijzen? Welk voordeel is er precies en hoe ziet dat er uit wanneer het ministerie van Economische Zaken compensatie zal bedwingen?

Door mee te doen aan een Amerikaanse order worden aanzienlijk grotere aantallen besteld, wat leidt tot een lagere stuksprijs, ook voor Nederland. Nederlandse participatie laat onverlet dat het ministerie van Economische Zaken zoals gebruikelijk compensatie zal bedingen.

11

Waarom bent u van mening dat een gecombineerde B/C/D/DMP-fase nodig is en dat afzonderlijke fases niets toevoegen? Is het wenselijk dat bij zulke aanbestedingen geen goede afweging gemaakt kan worden aan de hand van een (voor)studie of onderzoek per fase, aangezien in de loop van de tijd de situatie kan veranderen?

Gescheiden B/C/D-DMP-fases zullen in dit geval geen toegevoegde waarde hebben omdat er slechts één product beschikbaar is. Voor zover Defensie kan overzien, zal hierin in de toekomst niets veranderen.

12

Kunt u aangeven waarom de investeringskosten zich bevinden in de bandbreedte 100 tot 250 miljoen euro? Waarom is de marge zo groot en wanneer is er duidelijkheid over de werkelijke kosten? Is er sprake van mogelijk stijgende kosten, hoger dan begroot? Zo ja, hoe wenst u dit op te vangen en liefst te voorkomen?

De bandbreedte die op dit project van toepassing is, is afgesproken met de Kamer. Bij de voltooiing van de B/C/D-fase zullen de werkelijke kosten bekend zijn. In het project is een reserve opgenomen die past bij de risicoverwachtingen.